

1

2

Postovka

// Jurij Hanžel

»Kako pa postovka leta?
Tako-le, tako-le, tako-le,
tako postovka leta,
nebeški strop ometa.«

To so verzi Otona Župančiča, ki so pomenili moje prvo srečanje s postovko (*Falco tinnunculus*). Toda pri komaj dopolnjenih sedmih letih postovka iz pesmi name ni naredila posebnega vtisa. Še več, pri zgovoru bralne značke sem prav to pesem navedel kot edino iz zbirke Mehurčki, ki mi ni bila všeč.

Verjetno je k temu precej pripomoglo dejstvo, da tedaj nisem vedel, kakšna ptica postovka je, kaj šele, da bi poznal njen let. Če bi bil postovko videl leteti, bi svoje ostro stališče gotovo omilil.

Prav način leta je tista lastnost, po kateri postovka najbolj slovi in zaradi katere si je tudi prislužila svoje ime – ne le v slovenščini, temveč tudi v nekaterih drugih slovanskih jezikih. Kdor je kdaj opazoval postovko pri lovu, je gotovo videl, kako postovka med lovom pogosto »postoji«, lebdeč na mestu. Pri tem široko razpre rep in s plitvimi zamahi peruti poskrbi, da ostane na mestu. Postovka sicer ni edina ujeta, ki uporablja tak način leta, je pa v tem nedvomno najbolj izurjena in neodvisna od pomoči vetra.

Pozorno opazovanje pokaže, da se postovkina glava med lebdenjem komajda premika, oči pa so vseskozi osredotočene na tla, kjer, vsaj za človeško oko, ni videti nič posebnega. Postovka na tej isti površini vidi pravi blodnjak stezic, ki jih uporabljajo voluharice. Te svoje poti nenehno označujejo z urinom in iztrebki, ki v ultravijoličnem svetlobnem spektru svetlo zažarijo. Postovka to svetlobo zazna in tako lahko hitro ugotovi, kje se voluharice najpogosteje sprehajajo. Raziskave so pokazale, da postovke tako lahko ujamejo od šest do sedem voluharic v eni uri. Žal pa je tak način lova tudi energijsko zelo zahteven. Postovke so v teku evolucije zato sklenile določene kompromise med učinkovitostjo lovne tehnike in porabo energije. Najmanj naporna tehnika je lov s preže, ki žal prinese pičle 0,3 voluharice na uro. Salomonska rešitev je lov v navpičnem vetru – z minimalnim naporom lahko postovka ulovi štiri voluharice na uro. Zastavlja pa se vprašanje, kje postovka sploh naleti na navpični veter. Izkaže se, da so ji pri tem v veliko pomoč manjše vzpetine in nasipi. To je tudi eden izmed razlogov, zakaj postovke tako pogosto videmo vzdolž nasipov ob avtocesti.

Četudi voluharice sestavljajo glavnino postovkine prehrane, ta sokol poseže tudi po drugačnem plenu. Znano je, da postovke v mestnem okolju pogosteje lovijo ptice kot sesalce. Ti sesalci niso nujno voluharice, postovka se loti tudi netopirjev. Ker pa so ti izurjeni letalci, jih postovka ulovi s pomočjo zvijače. Običajno nanje preži v neposredni bližini line, iz katere netopirji izletavajo, in jih zgrabi takoj, ko pokukajo na plano. Tako se izogne dolgotrajnemu lovu po zraku. Postovka se ne brani niti plazilcev,

sploh če je teh dovolj. V Ljubljani postovke občasno lovijo pozidne kuščarice (*Podarcis muralis*), na Kraškem robu pa se poleg kuščaric lotijo celo kač. Če za hudiča velja, da v sili še muhe žre, za postovko velja, da v sili še sadje žre. Da pa mora biti sila zares izredno huda, dokazuje dejstvo, da so večino dokazov o rastlinski prehrani zbrali z obdukcijskimi postovkami, ki so poginile od onemoglosti.

Če je postovka v slovanskih jezikih ime dobila po svojih letalskih sposobnostih, si je v germanskih jezikih (z izjemo angleščine) ime prislužila z izbiro gnezdišč. Dobeseden prevod bi postregel z nekoliko okornim »stolpnim sokolom«, ki dokazuje, da vsaj določen delež postovk že stoletja gnezdi v človekovi bližini. Vzorčen primer »stolpnega sokola« je postovka na Ljubljanskem gradu, kjer gnezdi v severozahodnem stolpu. Seveda stolpi niso edine človeške stvaritve, na katerih gnezdi postovka. Povsem zadovoljna je tudi z najrazličnejšimi linami in policami na stavbah. Od naravnih struktur zaseda skalne stene in stara gnezda vranov na drevesih. Za slednja tekmuje z malo uharico (*Asio otus*), ptico podobne velikosti in s podobnimi gnezditvenimi ter prehranskimi zahtevami. Gnezdišča navadno niso problematična, saj so vrani dovolj številčni, da njihovih gnezd ne primanjkuje, pri prehrani pa se rahlo zatakne. Da bi si bili vrsti čim manj »v napoto«, sta se prilagodili v sobivanju. Prva, zelo očitna prilagoditev je čas lova – postovka lovi podnevi, mala uharica pa ponoči. Raziskave so tudi pokazale, da se postovke in male uharice, ki živijo blizu druga drugi, v manjšem deležu prehranjujejo z voluharicami in pogosteje segajo po alternativnem plenu, kot so večje žuželke za postovko in miši za malo uharico.

Med urbanizacijo, ki je sledila drugi svetovni vojni, so postovke tako uspešno osvojile mestno okolje, da bi jih prav lahko preimenovali v mestne sokole. Enoznačnega odgovora na vprašanje, zakaj so postovke v tako velikem številu kolonizirale mesta, nimamo. Situacija se namreč razlikuje od mesta do mesta. V splošnem velja, da je v mestih na voljo več gnezdišč in manj voluharic kot na podeželju. Kot je bilo že omenjeno, se lahko mestne postovke

preusmerijo k lovu na ptice, lahko pa za lov na voluharice izkoristijo tudi zelene površine v mestih. Sam sem bil nemalo presenečen, ko sem videl postovko loviti v parku čez cesto od glavne železniške postaje v Ljubljani. Še bolj sem bil začuden, ko sem videl, da je postovka v tem miniaturnem parku s kratko pristrizeno travo uspešno uplenila malega sesalca. Če količina plena v mestu ne zadostuje, se postovke na lov odpravijo na mestno obrobje, kjer naletijo na konkurenco »podeželskih« postovk. Raziskave na Češkem so pokazale, da so lovni obhodi »mestnih« postovk daljši od tistih pri »podeželskih« in da v enem obhodu obišejo več lovnih območij. Korist, ki jo prinaša večje število varnih gnezdišč v mestu, očitno odtehta dodatno porabo energije zaradi daljšega lova. Gnezditvene gostote postovk v mestih so namreč lahko precej višje od tistih na podeželju.

Še en razlog več, da smo tudi v mestnih središčih pozorni na ptice; če že ne bomo nagrajeni s spektakularnimi lovskimi vložki postovk, lahko sredi betonske džungle mimogrede naletimo na postovkino gnezdo. ●

1 in 2: Samca postovke (*Falco tinnunculus*) brez težav ločimo od samice po sivi glavi in manj progastem hrbtu. Na sliki 1 samec z uplenjeno voluharico, najpogostejšim postovkinim plenom.

foto: Matej Vranič (1), Dare Fekonja (2)

3: Postovke pri izbiri gnezdišča niso tako izbirčne, saj zasedejo vse, od opuštene gnezdo do ponujene gnezditnice. Na sliki lačni mladiči tik pred speljavo čakajo na starše s plenom.

foto: Ivan Kogovšek

4: Visoke stare stavbe polne zidnih lin, kot na primer pročelje gradu Krumperk na sliki, so pogosto gnezdišče postovk. foto: Jernej Figelj

Priporočena literatura:

- HANŽEL, J. & ŠUMRADA, T. (2008): Popis gnezdeče populacije postovk *Falco tinnunculus* v Ljubljani in značilnosti njenih gnezdišč v letu 2007. – *Acrocephalus* 29 (138/139): 149–153.
- KOSTRZEWA, R. (1993): Der Turmfalke: Überlebensstrategien eines Greifvogels. – AULA Verlag, Wiesbaden.
- KÜBLER, S., KUPKO, S. & ZELLER, U. (2005): The kestrel (*Falco tinnunculus* L.) in Berlin: investigation of breeding biology and feeding ecology. – *Journal of Ornithology* 146 (3): 271–278.
- RIEGERT, J., LÖVY, M. & FAINOVA, D. (2009): Diet composition of Common Kestrels (*Falco tinnunculus*) and Long-eared Owls (*Asio otus*) coexisting in an urban environment. – *Ornis Fennica* 86 (4): 123–130. (prosto dostopno na spletu)
- VIDELER, J. & GROENEWOLD, A. (1991): Field measurements of hanging flight aerodynamics in the Kestrel *Falco tinnunculus*. – *Journal of Experimental Biology* 155: 519–530. (prosto dostopno na spletu)
- VILLAGE, A. (1990): The Kestrel. – T & A. D. Poyser, London.